

vesti još 50 drugih imena, ali bi se dobacilo, ima ih još. Ako bih naveo 100 opet bi se ponovilo: ima još.

Dopustite samo jedno ime: Lazar Kujundžić, seosko dete, svršio je školu i otišao dole u južnu Srbiju, da kroz školu brani svobodu svoga naroda. Branio ju je uspešno, odlučno, junački. Ali kada je naš protivnik škole zamenio drugim sredstvima borbenim, kada je vidio da naše škole postižu velike rezultate, jer su radile u svom narodu, onda je on zamenio školu puškom, mačem i bombom. I našem plemenu nije ostalo ništa drugo no da pusti, da ga zatru, ili da se brani istim sredstvima. I Kujundžić je, gospodo, otišao u goru, da se iz gore bori i za školu i za narod.

Borio se kao lav. I jednoga dana opkoliše kuću, u kojoj je bio zapališe je kao i Braninu kuću i kada je utrošio poslednji metak, onda izlazi, da se kroz redove probije, da nadje oduške i da se oslobodi. Prorešetan kuršumina, pada na pragu kućnom. I na tome se ne svršava zao udes njegov i naš. Na mrtvo telo njegovo dovedu majku njegovu i pitaju je: je li to tvoj sin? Da bi sačuvala selo, da bi sačuvala one, koje je ona i njen sin voleo ona odgovara: ne. In tom trenutku iz oka njenoga suza nije kanula.

Vi znate, gospodo moja, da je legendarna Jugovića majka bila tvrda srca, kad je čula, da je »zakukalo devet udovica, zaklakalo devet sokolova i kad je zalajalo devet ljutih lava, zahrzalo devet dobrih konja.« Svagda bila je tvrda srca i od oka suze nije pustila. Tako veli narodna pesma. Ali ona kaže u isto vreme, da je majka Jugovića presvisla kad je videla ruku svoga Damjana. A moderna Jugovića majka, stara Kujundžićka, nije presvisla ni onda, kada je videla svoga jedinca mrtvog, jer je osećala da je dužnost, da sačuva selo bila jača i veća od tuge materinske i od bola njena. A od tuge materinske nema veće tuge, i od bola materinog nema većog bola.

Možda je, gospodo, da je majka Jugovića bila otisak vremena i prilika, u kojima je živela. Ne spirim taj uticaj, ali ima još jedan uticaj, koji se ne sme zaboraviti, a to je uticaj njena sina. On je bio od nje vaspitan, a vremenom on postaje vaspitač majke. I ta žena našega naroda postaje velika majka, čije ime treba svako da zna, svako dete svaki koji voli svoju zemlju i svoju slobodu.

Dopustite gospodo, da još jedan put rečem: Lazar Kujundžić je bio narodni učitelj. Ja bih hteo da stanem na ovom redjanju ali ne smem da predjem preko jednoga novoga fakta, a taj je, da je u ovim poslednjim ratovima naš narodni učitelj napisao svojom kralju jednu opsežnu knjigu. Ta opsežna knjiga to je vazdašnja slava njegova. On je, gospodo, vodio čete i bataljone. Oduševljenje, kojim se je sam oduševljavao, prenosio je na te čete i bataljone; ginulo se gospodo sa osmehom na usnama. Ali je vazda svaki hrabri komandir čete i bataljona ginuo zajedno sa svojim borcima. In u tim najtežim prilikama, naš narodni učitelj nije se demantovao. On je radio onako kako je govorio.

Ja sam gospodo obećao na početku govora, da ću da učinim jedno dužno priznanje. Ja sam to sada učinio. Činim ga time, što iznosim ovaj projekt zakona sa molbom, da ga Narodno Predstavništvo primi. Tvrdo sam uveren, da će Narodno Predstavništvo učiniti svoje priznanje primajući ovaj projekat. Gospodo, treba ga primiti, jer to činimo onima, koji će u našoj slobodnoj i ujedinjenoj otadžbini preneti prosvetu u najudaljenije krajeve.

Mi treba, da to učinimo, gospodo, i s toga, što učinimo to za one, koji su bili svakad gotovi, koji su i danas gotovi, koji će i sutra biti gotovi da, po rečima našeg otmenog pesnika — »za svaku kap mleka svoje matere dadu kap svoje krvi svojoj otadžbini.«

Buran aplauz.

ALBIN LAJOVIC:

Ureditev učiteljskih plač na Češkem.

Na kratko hočem podati pregled zakona, s katerim so uredili učiteljske plače v Češkoslovaški republiki. Pripomniti moram seveda takoj, da je zakon začasnega značaja, kakor je dandanes več ali mnj vse začasno, veljavno dan, dva, tri, kakor pač pride.

V uvodnih osmih členih je govor, da so razveljavljene vsi zakoni, ki se nanašajo na gospodarsko-pravno razmerje učiteljev v deželah, ki pripadajo republiki. Vse izdatke za šolstvo nosi država, prejemki učiteljev so jednaki onim državnih uradnikov od XI. do VII. činovnega razreda. Če dobe leti priboljšek, velja isti avtomatično

tudi za učitelje v isti izmeri. Zakon stopi v veljavo z dnem, ko se razglasi in velja od 1. listopada 1918. naprej.

Prvi del obravnave potem v 14 precej obsežnih §§ obče stvari, kot n. pr. to, da dobi vsakdo plačo od prvega dneva meseca, ki sledi nastopu službe, ravno tako pa zopet do zadnjega onega meseca, v katerem je odvezan službe. Plača se izplačuje vsakega prvega vnaprej, aktivitetna doklada pa na posebno prošnjo tudi četrtletno vnaprej.

Napredovanje je avtomatično. Višja plačilna stopnja v XI., X. ali IX. razredu se doseže po treh letih, v VIII. in VII. po štirih. Učiteljem, premeščenim z obče na meščansko šolo, ali na obratno, se računa pri uvrstitvi v plačilni razred vsa službena doba, kakor bi jo prebili na šoli iste kategorije. Napreduje se postopoma, kakor hitro je dosežen čas, ki ga zahteva posamezna stopnja ali razred. V izrednih slučajih se lahko odreče napredovanju kot kazen. Učitelji, ki so 60 let stari in imajo 35 službenih let, ne morejo več časovno napredovati.

Učitelji meščanskih šol se uvrste v skupino B, občin v skupino C, industrijalni učitelji pa v skupino D. Skupina B zahteva meščanski izpit, C usposobljenostnega, D pa izpit za industrijalne učitelje, t. j. učitelje moških in ženskih ročnih del.

Doba v posameznih razredih uraja:

XI. čin. raz.	Skupina		
	B	C	D
XI. » »	3	6	6 let
X. » »	5	6	7 »
IX. » »	7	7	9 »
VIII. » »	10	—	— »

Skupina B pride torej končno v VII. čin. razr., skupini C in D pa v osmi. Če kdo izpopolni svojo izobrazbo do višine, kjer se uvrsti državnega uradnika v višjo skupino, ima leta isto pravico do uvrstitve. — Napreduje se z tistim dnem, ko se je dosegla zahtevana doba v posamezni stopnji ali razredu.

Šolski voditelji imajo funkcijsko doklado, pravico do stanovanja, odnosno do stanarine, kakor je to še v podeželskih zakonih. Za gotov čas potrebe na gotovem službenem mestu imajo učitelji pravico do uradnega ali naturalnega stano-

vanja, odnosno do primerne stanarine, kakor tudi na vse priboljške, ki jih dobivajo iz istega naslova državni uradniki istega razreda. Prav tako je z dijeta, potnino in namestnino, če gre učitelj izven svojega bivališča nadomeščat za par dni obolelega tovariša. Selitveni stroški se povrnejo po predpisih, ki veljajo za državne uradnike. Učitelji začetniki, ki služijo za nagrado, so jednaki državnim praktikantom.

V posebnih slučajih se more dovoliti učiteljem predjem v višini trimesečne plače, ki se povrne najdalje v dveh letih.

Za časa mobilizacije, ali orožnih vaj dobivajo učitelji svoje prejemke pod istimi pogoji in okolnostmi kot državni uradniki, za čas prezenčne službe se seveda ustavijo.

Učiteljski praktikanti se po treh letih zadovoljivega službovanja in če so v tem času napravili usposobljenostni izpit, uvrste v pripadajoči činovni razred in skupino.

Učitelji veronauka, ki uče tedensko 16 ur, dobe plačo učiteljev na oni šoli, kjer poučujejo, če poučujejo manj kot 16 ur pa nagrado v višini 25-50- ali z 75odstotne plače literarnih učiteljev. Analogno nagrado dobivajo tudi učitelji deških ali ženskih ročnih del, če uče manj kot 16 ur na teden.

Nagrada za poučevanje prostih predmetov, ki jih poučujejo neučitelji, znaša za tedensko uro 100 K na leto. Učitelji pa dobe za nadure isto nagrado kot državni uradniki za svoje.

Naj priobčim na koncu še tabelo, iz katere vsakdo razvidi, koliko bi dobil plače, če bi služil v Češkoslovaški republiki.

Aktivitetna doklada.

Činovni razred	I. mesta + 80.000	II. mesta + 40.000	III. mesta + 10.000	IV. do 10.000
	XI.	576	504	432
X.	768	672	576	480
IX.	960	840	720	600
VIII.	1104	966	828	690
VII.	1288	1127	966	805

Službena leta	Skupina B meščanske šole		Skupina C ljudske šole		Skupina D industrijske učilnice	
1 1/2	Adjutum	1.000	Adjutum	600	Adjutum	600
3		1.200		800		800
4	XI.	1.600	XI.	1.600		1.200
5		1.600		1.600	XI.	1.600
6		1.600		1.600		1.600
7	X.	2.000		1.800		1.600
8		2.000		1.800		1.800
9		2.000		1.800		1.800
10		2.400	X.	2.200		1.800
11		2.400		2.200	X.	2.200
12	IX.	2.800		2.200		2.200
13		2.800		2.400		2.200
14		2.800		2.400		2.400
15		3.000		2.400		2.400
16		3.000	IX.	2.800		2.400
17		3.000		2.800		2.600
18		3.200		2.800	IX.	2.800
19	VIII.	3.600		3.000		2.800
20		3.600		3.000		2.800
21		3.600		3.000		3.000
22		3.600		3.200		3.000
23		4.000	VIII.	3.600		3.000
24		4.000		3.600		3.200
25		4.000		3.600		3.200
26		4.000		3.600		3.200
27		4.400		4.000	VIII.	3.600
28		4.400		4.000		3.600
29	VII.	4.800		4.000		3.600
30		4.800		4.000		3.600
31		4.800		4.400		4.000
32		4.800		4.400		4.000
33		5.400		4.400		4.000
34		5.400		4.400		4.000
35		5.400	VII.	4.800		4.400
36		5.400		4.800		4.400
37		6.000		4.800		4.400
38		6.000		4.800		4.400
39		6.000		4.800		4.400
40		6.000		4.800		4.400

Če primerjamo našo naredbo o ureditvi učiteljskih plač s češkim zakonom, lahko opazimo, precejšnjo razliko. Glavno dobro pri Čehih je, da se povsod poudarja jednakost med učiteljem in državnim uradnikom poslednjih petih razredov. Pri nas se je storila usodepolna napaka, da se nam je nekje, bogsigavedi kje, urinilo kukavičje jajčice petih razredov, ki nam je že in nam bo še mnogo preglavic in neprijetnosti prineslo, a menda samo vsled tega, ker se hoče varovati poslednja mostnica, da se ne izenači tudi po naslovu uradnik z učiteljem. Drugo, kar mi naravnost ugaja je, da so industrijalni učitelji deležni skoro istega napredovanja kot učitelji na ljudskih šolah. To je prinesel menda tok časa s seboj in pa dejstvo, da se najrazličnejši tipi gospodarskih in gospodinskih nižjih šol, kjer poučujejo v pretežni večini industrijalni učitelji posebno dobro obnašajo, tako, da se imajo baš tem Čehi zahvaliti za svoje krásno razvito narodno gospodarstvo.

ŠENTILČAN:

Šolstvo na prvem mestu.

Ako bo vsak izmed nas kamen, narod bo kakor iz skal.
Jan Neruda.

Zakaj?

Tako mora biti, ako hočemo ohraniti, kar smo s tolikimi žrtvami pridobili. Država brez izobrazbe je kolonija, z izobrazbo je samo država in z globoko izobrazbo je država, ki se jo upošteva, ki ima moč in bodočnost. Pri prvi Wilsonova načela niti v poštev ne pridejo.

Država brez prave izobrazbe je na trilih tleh. Mi pa hočemo imeti pri graditvi lepe naše domovine najprej fundamente, ki bo na globoko in široko daleč segal in bo napravljen iz zdravega materiala. Na tem fundamente bo možno, da zraste orjak, ki bo z jeklenimi mišicami in z zdravim sokolskim pogledom ključoval valovom, ki se bodo zaletavali vanj.

Ta fundament bo naša mladina — nova generacija, ki mora biti čista, brez tujerodne primesi; biti mora kakor njiva pšenice, ki jo je vsejal in oplel pridea kmetovalec.

Velika Samova država je razpadla. Bila je mogočna, a zgrajena na slabih podstavkih in zrušila se je.

Se lani za Nemce slavni in danes bliamirani Bismarck je rekel: »Francoza je premagal nemški učitelj — ne meč!« — Med vojno smo prorokovali na tem principu zmago izobrazbe — največ tehnike in poraz vzhoda. In glejte! Kar po vrsti so opešale: žalibože najprej Rusija, nato Rumunija in Turčija je že komaj dihala, ko je še Nemec vzdigoval glavo in veroyal v ošabna gesla: »Der Deutsche fürchtet nur Gott«, »Deutschland über alles«; Nemec je bil krivični boj ter vztrajal — končno se je zganil tudi on in šele pogažen na sramotnih tleh je prišel do zavesti, da je kradel in hotel ukrasti grudo nenemških narodov, ki so želeli biti rešeni izpod njegovega jarma in obvladati samo svoje in nič več — hoteli so pravico in pravica, ko je videla žrtve, ki so prikipele do vrhunca, je naredila razmah — in nam zagnala v naročje zlato jabolko, ki ga hočemo čuvati vsi, čisto vsi. Zavedajmo se, da je zlato! Povejmo to deci v šoli in ona doma majki in otcu. Povejmo jim, da jih gazdarica »Damjanika« ljubi in naj bodo ponosni, da so njeni sinovi.

Da, šola zasluži prvo mesto; ona je porok našega obstanka.

V Peogradu dobro delajo!

IVAN ŽOLNIR:

Namesto imenika osebno polo.

V teku svojega službovanja sem si polagoma, pri tem pa vedno bolj in bolj utrdil prepričanje, da je imenik v obliki v kakoršni ga rabimo danes na naših šolah, zelo nepraktična in z ozirom na njegov namen dokaj pomanjkljiva, skoz in skoz nesmotreno zasnovana, do cela za starela uradna knjiga, ki danes ne služi več in zaradi svoje nepraktičnosti ter pomanjkljivosti sploh nikdar ni mogla služiti vsemu temu, čemur je bila in je še namenjena.

Zakaj je imenik nepraktična uradna knjiga? — Nepraktična je imenik že zaradi tega, ker ga moramo v začetku vsakega šolskega leta za vse razrede in oddelke nanovo nabaviti, sestaviti in spisati. Koliko skrbi in jeze povzroča v začetku vsakega šolskega leta šolskim voditeljem že sama nabava te knjige. Knjigovezci sicer zatrjujejo, da bodo z imeniki — to pa velja tudi za vse druge uradne potreščine — postregli do zaželjenega roka in natančno po naročju.